

Kur'an'daki ilâhî beyan tarzı hakkında bilgi verir misiniz?

Kur'an'ın nüzûl çağında, Araplar ümmî bir topluluk, Hz. Peygamber, ümmî bir insandı. Yani okur- yazar değildi.

“Kur'an sana indirilmezden önce, sen ne bir kitap okumuş, ne de elinle bir şey yazmıştın. Yoksa batıla uyanlar şüphelenirlerdi.”(1) âyetinin de işaret ettiği gibi, Hz. Peygamber'in ümmîliği, nübüvvetinin şüphelerden uzak bulunmasının bir delilidir. Böyle ümmî bir zâtın, ilmin zirvelerinden konuşması bir mu'cize olup ilminin ilâhî menşeli olduğunu göstermektedir.(2)

Yoksa okur-yazar bir kimse, olsaydı Ehl-i kitap olan Yahudi ve Hristiyanlar *“Biz ahir zaman peygamberini kendi kitaplarımızda ümmî biri olarak buluyoruz. Öyleyse bu, o olamaz!”* derlerdi. Müşrikler de, *“Okur-yazar biri olduğuna göre, bu ilmi başkalarından öğrendi.”* der, bu cihetten şüpheye düşerlerdi.(3)

Kur'an'ın şu âyeti, Hz. Peygamberin nübüvvet öncesi halini biraz daha tafsilatlı olarak bildirir:

“Sana da böylece emrimizden bir ruh vahyettik. Yoksa sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Lâkin Biz, o Kur'an'ı, kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle hidayete ilettiğimiz bir nur kıldık...”(4)

O halde Kur'an, ilâhi makamdan gelen bir hakikat olup, Hz. Peygamber kendi akıl ve fikriyle, kendi cehd ve gayretiyle vahyin bu yüksek hakikatlerine ulaşmış değildir. O bunları,

“Allah sana (daha önce) bilmediğin şeyleri öğretti.”(5)

âyetinin de açıkça delalet ettiği gibi, ilâhî talim ile öğrenmiştir.

Şu âyet ise, Hz. Peygamberin vahye mazhariyetten sonraki halini bildirir:

“Nitekim kendi içinizden bir peygamber gönderdik ki, size âyetlerimizi okur, sizi (inkâr ve günah kirlerinden) temizler. Size Kitab'ı ve hikmeti öğretir. Bilmediklerinizi bildirir.”(6)

Âyetlerden açıkça görüldüğü üzere, Hz. Peygamber bir cihetle müteallimdir, bir cihetle de muallim. Cenab-ı Hak'tan hem emir alan hem de insanlara tebliğ eden bir konumdadır.

Kur'an'da üç yüzden fazla "De ki" ifadesinin bulunması da gösteriyor ki, Hz. Peygamber Kur'an'ın mesajlarını kendi hevâ ve hevesinden söylemiş değildir. Ancak kendisine gelen vahye tâbi olmaktadır. Vahye herhangi bir müdahalesi yoktur. O, sadece alıcı bir muhatap durumundadır.(7)

Sıradan insanlar bile okuyup yazarlarken, Hz. Peygamber gibi en üstün bir kabiliyette olan birisinin okuyup yazmaması biraz garip görülebilir. Hatıra gelebilecek böyle itirazla karışık bir vehme karşı, Bursevî şu veciz hatırlatmayı yapar:

"En yüce Kalem kendisine hizmet eden, Levh-i Mahfuz mushafı ve manzarı olan bir Zât, elbette yazı yazmaya, cismânî aletlerle ilim öğrenmeye muhtaç değildir."(8)

Öte yandan şu âyet ise, Kur'an'ın, Hz. Peygamberin beşerî ufkundan ve iradesinden değil, ilâhî canipten ve iradeden geldiğini açık bir şekilde bildirmektedir:

"De ki: Allah dileseydi Kur'an'ı size okumazdım. O da bunu size bildirmezdi. Bundan önce içinizde bir ömür geçirdim. Hiç düşünmez misiniz?"(9)

Kur'an'ın ilk muhatabları olan inatçı Kureyş müşrikleri, Kur'an konusunda çok düşünmüşler, ama onun menbaini semada değil, yerde arama yoluna yönelmişlerdi. Kur'an nazminin, bütün beşerî ifade sınırlarını aşan gücü hususunda tam bir kanaate varamıyorlardı. Bu nedenle tereddütler içinde bocalıyor, ona nasıl bir kulp takacaklarını araştırıyorlardı. Dün yaptıkları iftiranın tutmadığını görüp, diğer gün başka bir iftiraya geçmekteydiler. Onların bu dengesiz hallerine Kur'an-ı Kerîm, meselâ şu âyetlerde dikkat çekmektedir:(10)

"Kalpleri daima eğlencede olarak, o zulmedenler aralarında şu gizli fısıltıyı yaptılar: Bu ancak sizin gibi bir insandır. Şimdi siz, göz göre göre sihre mi gidiyorsunuz?"(11)

"Şöyle dediler: Hayır, bunlar anlamsız rüya demetleridir. Hayır, onu kendisi uydurdu; yok yok o bir şairdir! Eğer böyle değilse, evvelki (peygamber)lerin getirdiği mu'cizeler gibi o da bize bir mu'cize getirsin!"(12)

Onların bütün bu şüphe tereddütleri, Kur'an'a bir beşer sözü olarak bakmalarından kaynaklanmaktadır. Hâlbuki insafı bir bakışla Kur'an'a bakıldığında, onun üslûbunda, muhtevasında, belâğatında, fesahatında, ihtiva ettiği ilimlerde, bahsettiği gaybî haberlerde semavîlik mührü bulunduğu gayet bariz bir şekilde görülecektir.(13)

Kur'an âyetlerine dikkat edildiğinde, Allah'ın sıfatlarıyla peygamberin sıfatlarının kesin hatlarla birbirinden ayrıldığı görülür.

Hz. Peygamber, Allah'tan yardım isteyen, O'ndan hidayet talep eden, O'na istiğfar eden, emrini yapan, hatta bazen ilâhî uyarılara maruz kalan bir durumdadır. O, Allah'ın kitabından bir tek harfi bile değiştirme selahiyatine sahip değildir. O'nun

---

Kur'an'da çizilen portresi, tam itaatkâr bir kul portresidir.(14) Nitekim âyette şöyle denilmektedir:

“Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğunda bize kavuşmayı ummayanlar şöyle dediler: Bize bundan başka bir Kur'an getir yahut bunu değiştir.

De ki: Onu kendi keyfime göre değiştirmem mümkün değildir. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Rabbime isyan edecek olursam, büyük bir günün azabından korkarım.”(15)

Kur'an'da zaman zaman Hz. Peygamber'e ilâhî ikazların gelmesi ve hatırlatmaların yapılması da, onun semavîliğinin bir delilidir. Meselâ, Tebük savaşından geri kalanlara peygamberin izin vermesiyle alâkalı olarak, Hz. Peygamber'e şu ilâhî ikaz gelir:

“Allah seni affetsin, niçin onlara izin verdin de doğru söyleyenler ortaya çıkıp yalancılardan kim olduğunu bilinceye kadar beklemedin!”(16)

Bu ikazın biraz daha şiddetlisi, Bedir esirlerinden fidye alınmasıyla alâkalı ilâhî ikazdır:(17)

“Hiçbir peygambere, yeryüzünde iyice kuvvetlenmedikçe, esirlere sahip olması uygun değildir. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz. Allah ise, ahireti diliyor. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir. Eğer Allah'tan ilâhî bir hüküm geçmiş olmasaydı, aldığınız fidyeden dolayı size büyük bir azap dokunurdu.”(18)

Buna yakın bir ikaz, âmâ Abdullah İbnu Mektum hâdisesiyle alâkalı olarak gelir. Rivayete göre bu zât, bir keresinde Peygamberin yanına geldiğinde Hz. Peygamber, Kureyş'in önde gelenleriyle konuşmaktadır. Hz. Peygamber'e “*Ya Rasulallah, Allah'ın sana bildirdiklerinden bana öğret.*” der. Hz. Peygamber ise, o sırada diğerlerine tebliği daha mühim gördüğünden, onun bu isteğinden hoşlanmaz. Bu tavrı üzerine Cenab-ı Hak, şu âyetlerle peygamberine uyarıda bulunur:(19)

“Yanına âmâ geldi diye yüzünü ekşitip döndü.

Nereden biliyorsun, belki o günahlarından arınacaktı.

Yahut öğüt alacak ve o öğüt kendisine fayda verecekti.

Öğüde ihtiyaç duymayana gelince, sen ona yöneliyorsun.

Onun arınıp arınmamasından sen mes'ul değilsin.

Sana koşarak gelen ve Allah'tan korkan kimseyi ise ihmal ediyorsun.

Hayır, (bir daha böyle yapma) bu bir öğüttür.

Dileyen ondan nasihat alır.”(20)

Şu ikaz ise, diğerlerinden daha şiddetli bir seviyededir:

“Eğer biz sana sebat vermemiş olsaydık, neredeyse bir parça onlara meyledecektin. O zaman hayatın azabını da ölümün azabını da sana kat kat tattırırdık. Bize karşı kendine bir yardımcı da bulamazdın.”(21)

Şimdi vereceğimiz âyet ise, ikazın zirvesidir. Böyle bir ikazdan sonra her türlü ihtar az kalır:

“Eğer O (peygamber), bizim adımıza bir takım sözler uydursaydı biz O’nu kudretimizle yakalardık. Sonra da can damarını kesiverirdik. O vakit hiçbiriniz buna engel de olamazdı.”(22)

Hız. Peygambere yönelik bu ilâhî hatırlatmalardan, kahir kudret sahibi Allah’ın huzurunda, Hız. Peygamberin ancak vahyi almağa ve tebliğe memur olduğu açıkça görülmektedir. Hız. Peygamber, bunun elbette farkındaydı. Nitekim bir âyet geldiğinde “Bu Allah’tandır, yazınız.” diyor, kendi sözlerini ise yazdırmıyordu.(23)

Resulullah’ın bu tarz hareketi, kendi beşerî sözleriyle ilâhî vahyin birbirine karıştırılmaması içindi.

“Benden Kur’an dışında bir şey yazmayın. Biriniz şayet yazmışsa da silsin.”(24)

hadisi bunu bariz bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kur’an’ın ilâhî menşeli olduğunu gösteren hususlardan biri de, vahyin Hız. Peygamberin arzusuna, isteğine göre gelmeyiştir. Nitekim ilk vahiyden sonra üç yıl müddetle vahiy gelmez. Hız. Peygamberin zevcesi Hız. Aişe’ye bir iftira yapıldığında, Rasulullah bir ay vahiy bekler. Daha sonra gelen Nur Sûresinin alâkalı âyetleri Hız. Aişe’nin böyle bir isnattan uzak olduğunu haber verir.(25)

Hız. Peygamber, kıblenin Kudüs’ten Kâ’be’ye çevrilmesini arzu eder. Onaltı onyedi ay, semâdan bu konuda bir değişiklik emri bekler. Neticede, şu âyetlerle, bu arzusuna cevap verilir:(26)

“Yüzünü sık sık semaya doğru çevirdiğini elbette görmekteyiz. Seni hoşnut olacağın kibleye çevireceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir.”(27)

Şimdi zikredeceğimiz âyet ise, vahyin ilâhî iradeye göre geldiğinin net bir ifadesi durumundadır: Hız. Peygamber, Hız. Cebrail’i daha sık görmek ister. Gelen vahiyde şöyle denilmektedir.(28)

“Biz ancak Rabbinin emriyle geliriz.”(29)

Bu noktalara dikkat çeken Subhî Salih’in de dediği gibi, “Vahiy, Hız.

Muhammed'in(a.s.v.) Rabbi istediđi zaman iniyor, Hz. Muhammed'in(a.s.v.) Rabbi kesilmesini istediđinde ise kesiliyordu.”(30)

Son olarak, řu noktaya da dikkat çekmekte fayda görüyoruz:

Hem Kur'an, hem de hadis-i şerifler Hz. Peygamber'in dilinden çıkmıştır. Âyet ve hadislerin üslûbu birbiriyle mukayese edilecek olursa, karşımıza řu çıkacaktır: İnsanların en güzel konuşanı olan Hz. Peygamber'in ifade tarzı, hiçbir zaman Kur'an'la ölçülecek seviyede değildir.(31)

Dolayısıyla bu semavî hitap, arzda yaşayan insanlara ilâhî bir rahmettir, bir nurdur. Gaybın kilitli kapılarının anahtarı durumundadır.

Dipnotlar:

(1) Ankebut, 48.

(2) Beydâvî, I, 450.

(3) Zemahşerî, III, 458.

(4) Şûra, 52.

(5) Nisa, 113.

(6) Bakara, 151.

(7) Salih, s. 30.

(8) Bursevî, IV, 676.

(9) Yunus, 16.

(10) Kılıç, Mitoloji, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerîm, s. 199-200.

(11) Enbiya, 3.

(12) Enbiya, 5.

(13) Nesevî, II, 156-157.

(14) Salih, s. 29-30.

(15) Yunus, 15.

(16) Tevbe, 43.

---

(17) *Taberî, İbnu Cerir, Camiu'l- Beyan an Te'vili'l- Kur'an, X, 42-43; Zemahşerî, II, 236; Merağî, X, 33-34.*

(18) *Enfal, 67-68.*

(19) *İbnu Kesir, IV, 470.*

(20) *Abese, 1-16.*

(21) *İsra, 74-75.*

(22) *Hâkka, 46.*

(23) *Hamidullah, Muhammed, Kur'an-ı Kerîm Tarihi, s. 13; Salih, s. 33.*

(24) *Müslim, Zühd, 72.*

(25) *Buharî, Tefsir, 24/16.*

(26) *Müslim, Mesacid, 12; Taberî, II, 19; Neseî, I, 81.*

(27) *Bakara, 144.*

(28) *Süyûtî, Lübabü'n- Nükûl, s. 375; Taberî, XVI, 103.*

(29) *Meryem, 64.*

(30) *Salih, s. 36-38.*

(31) *Salih, s. 34.*